

SOBRE L'ESPAI ESCOLAR

Francisco Pizà Alabern

Per a l'arquitecte, el punt de partida de qualsevol projecte és la clarificació del concepte d'allò que es vol construir. Aquesta definició de l'"esperit" de cada edifici es realitza a partir del coneixement de les condicions particulars de l'emplaçament, finalitat de l'edifici, societat a la que va destinat, programa, pressupost... Una de les pitjors situacions que poden donar-se en el món de l'arquitectura és el trasllat de models o tipologies sense posar atenció a les condicions particulars de cada cas.

Durant aquestes últimes dècades, la necessitat de construcció d'un gran nombre de centres escolars per pal·liar el dèficit existent a la nostra societat ha justificat la primacia de criteris econòmics a l'hora de dissenyar i construir noves escoles. L'O. M. de 14 d'agost de 1975, a la qual es definei-

xen els programes de necessitats per a la redacció de projectes de centres d'EGB. i Batxillerat, recomana: "*En la concepción del proyecto debe presidir un principio de economía...*" i en el Manual de Instruccions para la Redacción de Proyectos s'explica: "*En la redacción de los proyectos serán factores a considerar los económicos, sociales, administrativos y estéticos, y los educativos, oída la comunidad escolar*". Els criteris educatius queden relegats a l'últim lloc de la llista.

Aquest esperit condueix a la limitació de les superfícies de l'edifici escolar als mínims imprescindibles i, en especial, la de tots aquells espais que no són pròpiament les aules o els tallers. Això produeix el tipus d'escola tristement abundant de corredor central amb aules a cada costat i que es tradueix en un volum edificat en for-

ma de prisma rectangular, més conegut com a "capsa de sabates". Els 56 m². destinats a l'aula es materialitzen en una planta rectangular de 7x8 metres, que reb llum per una sola de les seves cares i que condueix a la coneguda disposició de cinc fileres de vuit pupitres que deixen un passadís lateral d'un metre i un espai frontal de dos metres per al professor i la pissarra. La "gran" passa endavant d'aquests darrers cinquanta anys ha consistit en la millora de les condicions de climatització i en l'eliminació de la tarima (!).

Aquesta austeritat conté molts aspectes comprensibles però no deixa de cridar l'atenció sovint el contrast pressupostari dels equipaments escolars en front d'altres, com els esportius o administratius. ¿És que la nostra societat es veu més reflectida en moderns poliesportius o en edificis d'oficines que en les seves escoles?

Queden enrera aquelles experiències que, a partir del moviment de renovació pedagògica, estudien l'escola com a organisme global i no com a una simple suma d'espais. Aquest esperit considera la docència no sols com un desenvolupament temàtic de les matèries, sinó també com a un aprenentatge més ample que inclou la relació social i el desenvolupament de la personalitat de l'individu en un ambient agradable i atent a les particularitats.

Un exemple d'aquest tipus d'edificis és l'Escola Thau, a Barcelona, projectada i construïda (1972-1974) pels arquitectes Martorell, Bohigas, Mackay (fig. 1). En aquest edifici els espais comuns i de relació estan dissenyats amb la mateixa atenció que les aules, resultant un espai continu, flexible i fàcilment adaptable als canvis en els mètodes pedagògics. Es va projectar l'escola pensant que tots els seus espais havien d'esser agradables i útils, permetre l'agrupació i, a la vegada, l'aïllament, i que cada persona pogués trobar el seu lloc en un ambient de respecte i de llibertat.

Catorze anys abans, el 1958, els arquitectes Alison i Peter Smithson projecten a Anglaterra la Wokingham School (fig. 2). Es

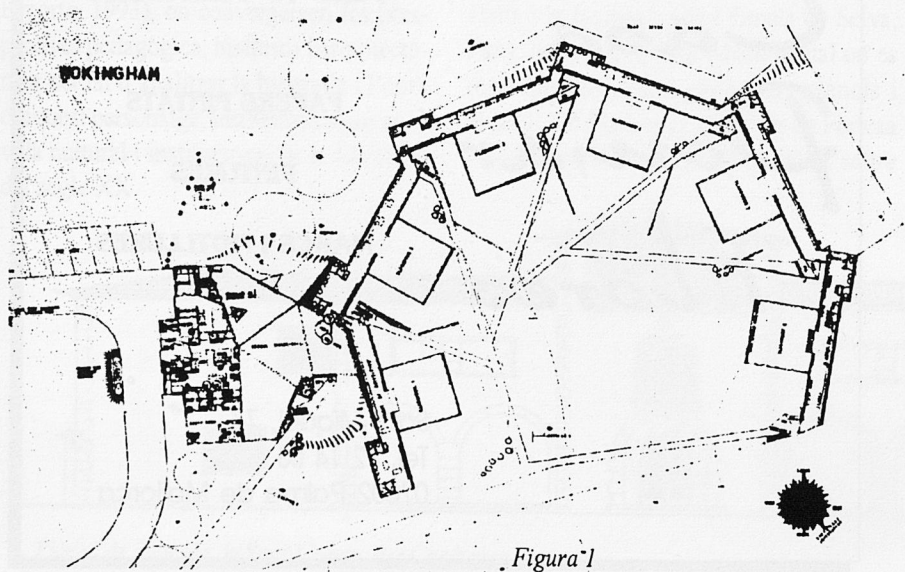
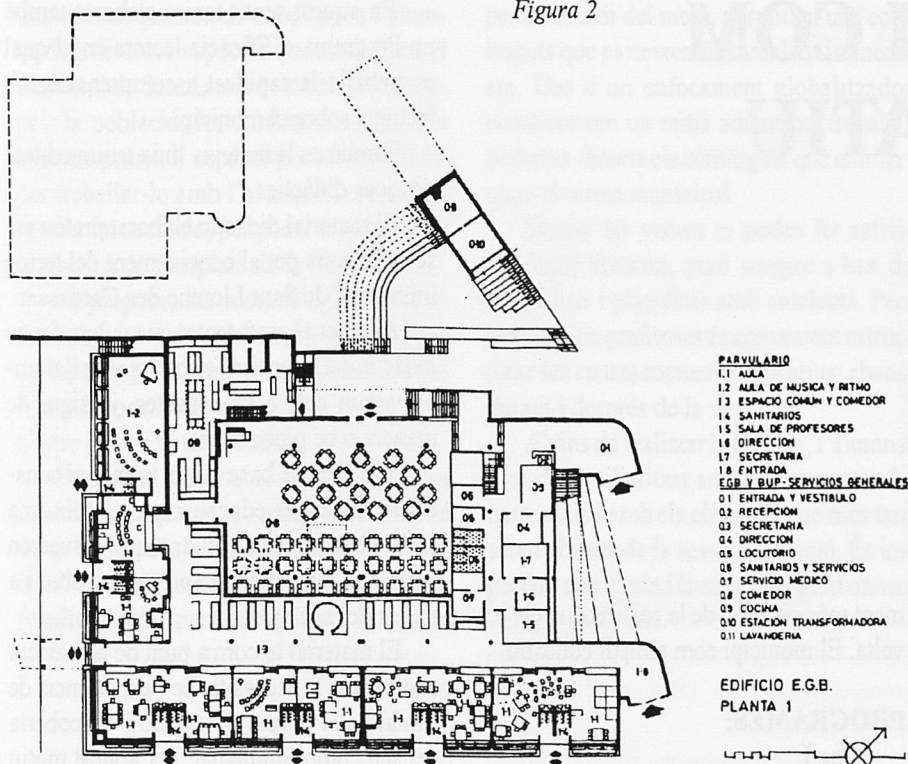

Figura 1

Figura 2

tracta d'un edifici d'una sola planta, situat entre les fileres d'arbres preexistents. Disposen les aules segons una estructura circular i a l'espai de circulació li diuen "carrer d'activitats". Cada aula utilitza i personalitza la part d'aquest carrer que li correspon. Mitjançant un vinclada en el traçat d'aquest recorregut s'accentuen els punts d'entrada al tram que correspon a cada aula. D'aquesta forma l'alumne, al mateix temps que camina cap a la seva classe, es posiciona en la jerarquia de l'escola.

Les aules són de planta quadrada i es comuniquen a través d'una de les seves cares amb el carrer d'activitats. Les altres tres façanes donen a un espai exterior que envolta l'aula i és independent per a cada una d'elles. D'aquesta forma s'aconsegueixen unes bones condicions d'il·luminació natural, privacitat i utilització d'aquest pati en qualsevol moment del dia o època de l'any.

Del sector que correspon a cada classe parteix un camí que convergeix amb els altres a la zona central del semicercle, on es realitzen les activitats comunes de tota l'es-

cola. Tant les fileres d'arbres que es mantenen com la mateixa forma de l'edifici protegeixen dels vents dominants.

Un altre exemple d'escola com a organisme global és el Ginnasio Scholl, a Lünen (Alemanya), projectat i construït (1956-1962) per l'arquitecte Hans Scharoun (fig. 3). En el disseny d'aquest edifici s'apliquen criteris d'arquitectura domèstica, assimilant

l'escola a una casa i l'aula a una habitació. L'espai de circulació i de relació varia la seva forma segons el que ofereix cada punt de l'edifici: zones que permeten la realització d'actes col·lectius, racons per reunir-se en petits grups, una part per preparar el menjar, un aqüari, llocs per llegir, estudiar...

Cada unitat d'aula és integrada per diferents ambients diferenciats: un vestidor guarda-roba, la zona central de l'aula, un annex lateral per a treballs especials, un pati independent. Es tracta d'una concepció d'escola que facilita la integració de l'alumne dins la comunitat escolar des del respecte a les seves individualitats.

No cal més que comparar, tenint en compte les diferents solucions geogràfiques i socials, qualsevol d'aquestes escoles, construïdes fa quaranta anys, amb la tipologia més freqüent de les escoles recentment construïdes al nostre país. És important construir moltes escoles, però és més important que l'espai que posem a disposició d'alumnes i professors sigui el millor que realment puguem oferir. Dit amb altres paraules, que en el nou "Manual de Instruccions para la Redacción de Proyectos" els criteris educatius figurin en primer lloc. □

Arquitecte.

(Coautor, amb Antoni Forteza, del Col·legi Públic de Son Ferriol.)

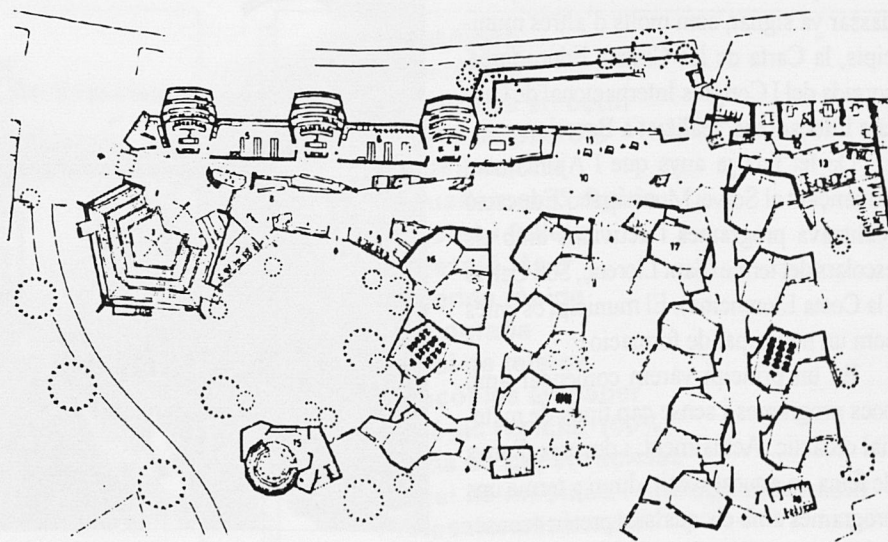

Figura 3